

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Korin 1 tavoitteet pitävät sisällään seuraavat tavoitteet: nuori voi hyvin koulussa ja oppilaitoksessa, jokaisella nuorella on pääsy mieluisaan harrastukseen matalalla kynnyksellä ja työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee.

Nyyti ry on huolissaan siitä, että Nuori voi hyvin koulussa ja oppilaitoksessa -tavoitteen sisältä puuttuu kokonaan korkeakouluissa opiskelevien nuorten näkökulma. Korkeakouluissa opiskelevat nuoret tarvitsevat laajoja ennaltaehkäiseviä palveluita, oikea-aikaista tukea ja toimivan hoitavien palveluiden kokonaisuuden, jotta kaikilla opiskelevilla nuorilla olisi realistiset mahdollisuudet suorittaa opintonsa loppuun opiskelukykyisinä. Tällä hetkellä korkeakouluopiskelijoiden jaksamiseen ja mielenterveyteen liittyvät haasteet ovat huomattavasti muuta väestöä korkeammalla tasolla. Esimerkiksi Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksen mukaan 35 % korkeakouluopiskelijoista kokee kliinisesti merkittävää psyykkistä kuormitusta eli on jo hoitavien palveluiden tarpeessa.

On myös huomattava, että korkeakoulujen opiskeluhuolto ja hyvinvointityö ei ole normiohjattua kuten toisella asteella.

Ehdotamme, että ohjelmaan kirjataan kappale:

”Korkeakouluissa opiskelevat nuoret ovat monella tapaa herkässä elämäntilanteessa. Muuttaminen vieraalle paikkakunnalle ja lapsuuden kodista muuttaminen, uuden elämänvaiheen käynnistyminen, opiskeluun liittyvät paineet, toimeentulon haasteet, oman paikkansa löytäminen opiskeluyhteisöstä ovat esimerkkejä tähän elämäntilanteeseen liittyvistä stressitekijöistä. Korkeakouluissa opiskelevia nuoria tulee tukea kokonaisvaltaisesti. Korkeakouluopiskelijat eivät ole lakisääteisen opiskeluhuollon

piirissä. Ohjelmakauden aikana ryhdytään toimenpiteisiin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluhuollosta annettavan lain säätämiseksi, jolloin turvattaisiin psykologi- ja kuraattoripalvelut yhdenvertaisesti kaikille korkeakouluopiskelijoille. Erillinen laki tunnustaisi korkeakouluopiskelijoiden tuen tarpeet, helpottaisi monialaista yhteistyötä sekä loisi opiskeluhuollon jatkumon esiopetuksesta aina korkea-asteelle saakka.”

Tämän lisäksi koko osio ottaa hyvin kapean näkökulman nuorten hyvinvointiin. Ohjelmasta puuttuu kokonaan nuorten elämän ja hyvinvoinnin kannalta tärkeitä tekijöitä, kuten toimeentulo, sosiaaliturva, asuminen, asunnottomuus, työelämä ja työttömyys. Myös koulutuspolitiikka ja osaamisen eriytyminen puuttuvat lähes kokonaan.

Edellä kirjatun lisäysehdotuksen lisäksi ehdotamme, että koriin 1 lisätään tavoite ”Turvataan jokaiselle nuorelle hyvinvoinnin edellytykset”. Tämän tavoitteen alle kirjataan toimenpiteet toimeentulon, sosiaaliturvan, asumisen, asunnottomuuden, työelämän ja työttömyyden sekä koulutuspolitiikan osalta. Lisätään myös kirjaus toimenpiteiden ja nuoriin kohdistuvan politiikan, kuten sosiaaliturvamuutosten hyvinvointi- ja mielenterveysvaikutusten seuraamisesta ja arvioimisesta osana VANUPO-ohjelmaa.

Myös nuorten yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon sekä haavoittuvassa asemassa, syrjäytymisuhan alla ja vähemmistöihin kuuluviin nuoriin kohdistuvat toimenpiteet tulee lisätä ohjelmaan hallituksen omien tavoitteiden toteutumiseksi. Lisäksi nuorten ja perheiden sosioekonomisten erojen, ylisukupolvisen syrjäytymisen ja alueellisten erojen tulisi olla huomioituna ohjelmassa.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Näemme välttämättömänä ja hyvänä, että mielenterveyden edistämisen tärkeys on nostettu ohjelmassa selkeästi esiin. Ohjelmassa kuitenkin käytetään termiä ”mielen hyvinvoinnin tukeminen”, joka on näkemysemme mukaan epäselvä. Ehdotamme, että ohjelmassa käytetään vakiintunutta termistöä kuten ”mielenterveys” ja ”mielenterveyden edistäminen”.

Ohjelman valmistelutyön yhteydessä toteutetussa kuulemisessa nuoret nostivat esiin, että koulupaineita tulee vähentää, matalan kynnyksen palveluita lisätä ja niiden laatua parantaa. Kuitenkin VANUPO-luonnoksessa mielenterveyteen liittyvät toimenpiteet keskittyvät mielenterveyspalveluihin. Mielenterveyspalveluiden kehittäminen on erittäin tärkeää, mutta käynnissä olevaa mielenterveyskriisiä ei ratkaista hoitavilla palveluilla, vaan ongelmien ennaltaehkäisyllä.

Ehdotamme, että ohjelmaluonnoksen tavoitteita suunataan nuorilta saatujen näkemysten mukaisesti. Tässä kohdassa muutokset tarkoittaisivat kirjauksia siitä, että koulutuspolitiikkaa

tehtäisiin tavoitteena vähentää nuoriin kohdistuvia paineita, matalan kynnyksen palveluita olisi tarjolla nuoren lähiympäristössä kuten kouluissa, oppilaitoksissa ja korkeakouluissa, ja matalan kynnyksen palvelut olisivat riittävän hyvin resursoituja, jotta tukea olisi riittävän kattavasti tarjolla ja tuki olisi yhdenvertaista sekä saavutettavaa. Korkeakouluopiskelijoiden kannalta Nyyti ry:n toteuttama vertaistuellinen verkkotoiminta on esimerkki vaikuttavasta matalan kynnyksen toiminnasta.

Ohjelmassa esitetty lasten ja nuorten terapiatakuu on merkittävä parannus mielenterveyspalveluihin. Terapiatakuun laadukas toimeenpano tulee varmistaa. Tutkimukset osoittavat, että erityisesti korkeakouluopiskelijoiden mielenterveys on heikentynyt viime vuosina. Toisaalta tulokset myös osoittavat, että koronapandemian seuraukset eivät heikentäneet lasten mielenterveyttä. On siis ensiarvoisen tärkeää, että terapiatakuun yläikäraja tulee ulottaa nuorisolain mukaisesti alle 29-vuotiaisiin. Näin toimenpiteet kohdistuisivat mahdollisimman tarkasti eniten tukea tarvitseviin nuoriin.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Tässä korissa kiusaamiskokemukset on nostettu esille yhtenä hyvinvointia heikentävänä tekijänä. Ohjelmassa nostettiin esiin vain 8. ja 9. luokkalaisten ja lukiolaisten kiusaamiskokemukset. Kiusaamiskokemukset ovat yleisiä myös korkeakouluopiskelijoilla: 7 % korkeakouluopiskelijoista on kokenut kiusaamista muiden opiskelijoiden taholta satunnaisesti tai usein. Myös tämän kohderyhmän kiusaamiskokemukset tulee ottaa huomioon ohjelmassa.

Lisäksi tiedetään, että vähemmistöryhmiin kuuluviin opiskelijoihin kohdistuu syrjintää. Vähemmistöryhmiin kuuluvat opiskelijat kokevat eniten mielenterveysongelmia.

Ottaen huomioon epävakaa maailman poliittisen ja turvallisuus tilanteen, mikä vaikuttaa Suomenkin sisäiseen turvallisuuteen mm. lisäämällä eri väestöryhmien välistä vastakkainasettelua, on hämmäntävää, ettei luonnoksessa esiinny kertaakaan sanaa ”rasismi” tai ”antirasismi”. Puuttuu myös sanat ”monikulttuurinen” ja ”kulttuuritietoisuus”. Antirasismien ja kulttuuritietoisuuden edistäminen kaikissa nuorten ja nuorten aikuisten toimintaympäristöissä on erittäin keskeisiä ja ajankohtaisia. Olemme Suomessa valitettavasti muutenkin myöhässä näiden asioiden kanssa.

Korin tavoite 8 pitää sisällään toimia, joiden tavoitteena on lisätä mm. nuorten yhteisöllisyyttä. Korkeakouluopiskelijoista 24 % kokee itsensä yksinäiseksi ja 29 % ei koe kuuluvansa mihinkään opiskeluun liittyvään ryhmään. On selvää, että tämäkin kohderyhmä tulee ottaa huomioon ohjelman toimenpiteissä.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Tässä on nostettu perustellusti esille Nuoret ja ilmastonmuutos sekä luontokato teemat. Näiden tulisi olla tavoitteina ja toimenpiteinä kansallisessa hallituksen nuorisopoliittisissa tavoitteissa, sillä ekokriisin vaikutukset nuorten hyvinvointiin ja mielenterveyteen ovat voimistuva ilmiö. Toimenpiteissä kaivattaisiin osallisuuden vahvistamisen lisäksi toimia nuorten kanssa toimivien osaamisen lisäämiseksi ekoriisin aiheuttamien tunteiden käsittelyyn nuorten kanssa.

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Opiskelijoiden mielenterveyttä edistävä Nyyti ry pitää erittäin tärkeänä ja välttämättömänä hallitusohjelman kirjausta ”hallitus laatii laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaamiseksi. Vahvistetaan moniammatillista työtä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi.” Valitettavasti VANUPO -luonnos on tähän tavoitteeseen nähden hyvin keskeneräinen ja vajavainen.

Ohjelmassa esitetyt tavoitteet ovat sinällään oikeansuuntaisia, mutta ne ovat keskenään eritasoisia ja niiden toteuttamiseksi määritellyt toimenpiteet jäävät osittain irtonaisiksi ja löyhiksi. Jäimme kaipaamaan myös tavoitteiden onnistumista arvioivia mittareita. Toivomme, että ohjelmaa ja sen toimenpiteitä kehitetään huomiomaan esitetty kohdeikäryhmä kokonaisvaltaisemmin muun muassa ottamalla huomioon myös korkeakouluissa opiskelevat nuoret ja nuoret aikuiset. Lisäksi näkemyksemme mukaan ohjelmassa ei ole perusteltua poiketa nuorisolaissa määritellystä nuorten määritelmästä. Tämän ohjelman tulee koskea kaikkia alle 29-vuotiaita. Ohjelmassa ei ole perusteltu, miksi olisi tarkoituksenmukaista rajata sen kohderyhmä 12–25-vuotiaisiin.

Ohjelmaluonnoksessa on jätetty korkeakouluopiskelu kokonaan ilman huomiota. Tämä on selvä puute. Korkeakouluopiskelu on merkittävä elämänvaihe nuoren elämässä ja se sisältää erityispiirteitä, jotka tulisi ottaa ohjelman toimenpiteissä huomioon.

Hallitus on tekemässä päätöksiä, jotka tulevat selkeästi heikentämään korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia ja jaksamista. Tätä ei kuitenkaan ole millään tavalla tuotu ilmi tässä ohjelmaluonnoksessa. On huonoa hallintoa, ei-läpinäkyvää ja ilmiselvästi tarkoitushakuista, että nuoria ja erityisesti opiskelijoita kuormittavien päätösten negatiiviset vaikutukset on jätetty kokonaan tämän ohjelman ulkopuolelle. Näkemyksemme mukaan olisi syytä toimia täysin päinvastoin. Hyvinvointia ja jaksamista todennäköisesti heikentävien päätösten vaikutuksia tulisi seurata erityisen tarkasti, jotta taloussopeutusten inhimillinen hinta tulisi näkyviin ja päätösten kaikkia vaikutuksia voitaisiin seurata. Samalla voitaisiin myös suunnitella tietoon perustuen toimia, joilla voitaisiin kompensoida päätösten negatiivisia hyvinvointivaikutuksia.

Kokonaisuudessaan ohjelma kaipaisi tuekseen tavoitteita ja toimenpiteitä konkretisoivat mittarit. Ilman niitä on mahdotonta arvioida toimenpiteiden vaikutuksia. Mittarit myös konkretisoisivat paikoin epämääräisiä ohjelman kirjauksia.

Savolainen Minna
Nyyti ry